

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL. hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Vadhajtások az ev. reform. egyház élőfáján. — Tárca. Az ókatholicizmus Németországban. Illyés Endre. — Levél a szerkesztőhöz. Elek Lajos. — Confusio idearum. Vöröss Zsigmond. — Egy és más stb. — Irodalom. — Külön-félék. — Szerk. posta. — Hirdetés.

Vadhajtások az ev. reform. egyház élőfáján.

I.

E változó földi életben minden fejlődés alá van vettve úgy a természeti, mint az erkölcsi, szellemi világban. A természet örök törvénye, hogy annak tárgyai elenyésznek s újra kelve ismét emelkednek az időhöz mért fejlődés szakaszain át az általok elérhető tökéletességig. Ugyanez a törvény az erkölcsi világrendben is, úgy egyesekre, mint egyes eszmékre s az ezeket képviselő testületekre nézve. A természeti tárgyak tenyésztésével foglalkozók folyton figyelemmel kísérik növényeiknek fejlődését s annak folyamából előre csaknem biztosra megmondják a bekövetkezendő eredményt s ha természetellenes fejlődést vesznek észre, minden hatalmokban álló eszközt felhasználják, hogy azt utjában megakadályozzák. A kertész oltásai mellékeltetésait, melyek a beoltott s az új koronát tartó törzsből származnak ugyan, de a fát elégtelenítik s az oltott résznek az egész fa feletti uralmát gyengítik, veszélyeztetik, vagy épen egészen tönkre is tehetik, — gondos kezekkel lenyesegeti s az oltott rész alakulását is folyton figyelemmel kísérve, elformátlanodását megakadályozza.

Leszámítva, hogy egyetlen hasonlat sem tökéletes, hasonló az eljárás az erkölcsi, a szellemi világban is. Azoknak, kik itt az eszmék oltására, terjesztésére vannak hivatva, folytonos éberségre van szükségök, különben a gondjaikra bízott nemes növény ferde fejlődés által elégtelenülhet, vagy vadhajtások által veszélyeztetve lesz.

És ha már széttekintünk, csak korlátolt ismerettel is a társadalmi életben, mely a magosabb eszmék veteményes

kertje, bizony-bizony minden lépten-nyomon kellemetlenül csap meg bennünket a társadalom élő fájába, annak nemesítése céljából beoltott nemes ág fattyuhajtása, vagy a nemes nedvet át nem vett vadtrzs éktelen kinövése.

Érdekes volna ez állítást a példák faj szerinti teljes csoportosításával bizonyítani be; azonban e néhány sor csak eszméltetni akarás kívánván lenni, tudós alaposra igénytartás nélkül s inkább az érzékelés, mint az elmélkedés eredményét akarván felmutatni, azt hiszem, nem tökéletes rendszer követése mellett is elérheti célját.

Minket kétségtelenül legközvetlenebbül érdekel az egyház s a mi ennek mindenestől fogva tulajdona, veteményes kertje, az iskola. Ezek köréből kívánom én tehát eszméltetésül felemlíteni azon tapasztalatokat, melyek felfogásom szerint ezeknek valódi nemes célját veszélyeztető fattyuhajtásainak tekinthetők.

A keresztyén egyház kebelében felekezetek alakultak, ezek létrejötte kétségtelenül azt igazolja, hogy kell köztök lenni olyan lényeges különbségnek, a mely elvi meggyőződésből származván, azoknak sajátos jellegét tünteti fel. S ím ez a sajátos jelleg alkotó különbség már azon fő jellemvonás, melynek a felekezet minden intézményein keresztül kell vonulni, a melynek figyelmen kívül hagyása egyértelmű a felekezet jellemének elvesztésével.

S hány olyan jelenség észlelhető már ev. reform. egyházi életünkben, melyek a felekezeti jelleg ellenesei?! A mi egyházunk hitelvei nem zárják ki az idvezülhetést a másként hívők előtt, nem ismerik a vallási gyűlölséget, üldözést, mert hiszen azoknak részünkről hosszas időn át hordozása, undorral tölthetett el bennünket az iránt. De vajjon azt teszi-e ez, hogy a magunk felekezeti jellegének fentartása iránt érzéketlenek legyünk s trójai faló képében beszivárogni engedjük egyházunkba a más felekezetek csiklandoztató szokásait? A kegyelet egyik híven ápolt növénye tartozik lenni bármely felekezethez tartozó ember

kebelének; de ki ne látná, hogy ev. reform. elvek szerint másként nyilatkozik az, mint p. o. a róm. kath. hitelvek szerint. S hány helyt tapasztalható, kivált nagyobb városokban, hogy a halottak iránti kegyeletet a halottak napján s hozzánk nem illő külső fényvel mutogatják. Távol legyen tőlem, hogy a halottak napja, mint róm. kath. ünnep s annak szokásai ellen, kárhóztató vagy gunyolódó szavakat emeljek. Róm. kath. szokás s mint ilyen, nem tartozik reám s elbírálására jogosítottnak magamat nem érzem. Mint róm. kath. szokás, ev. reform. érzületemet, a róm. kath. egyház kebelében nem sértheti. De már az ev. ref. egyház kebelében feltűnve úgy érzem, mint a látszatnak a valóság helyébe lépését s ez ellen tiltakozni joga van az ev. ref. egyház bármely szerény tagjának. Az ilyen helyek presbyteriumainak pedig egyenes kötelessége az ily visszaélést csirájában elfojtani. Én is láttam már halottak napján feldiszitett s kivilágított róm. kath. temetőt s noha a temetők gyászkeretében sohasem tudok járni meghatottság nélkül, az ott látott fény és pompa, a fényt készítőket távollétökben helyettesítő szolgaszemélyzet, vásári csődület és egyéb, megvallom, teljesen hidegen hagyott, vagy a kegyelet szent neve elleni merénylet miatti felháborodást szülte bennem. Látszatnak megjárja, de valóságnak számba nem vehető.

A maga vallási elveinek komoly érzetétől áthatott református ember óh mily egészen más hatást érez akkor, midőn nem ily kihirdetett alkalommal, hanem véletlenül jelenve meg s tekintve szét a halottak csendes nyugvó helyén, az észrevétlenül szerette sírját felkeresőt, bánatos, de boldogító elmerengésében lepi meg. Semmi külső fény, legfőlebb egy rövid éltű, saját kézfonta koszoru; de annál nagyobb a benső fény, a hív emlékezet s az ebből származó erőnövekedés.

Vigyázzunk, nagyon vigyázzunk halottaink iránti kegyeletünk kifejezésénél a látszatszeretéstől, mert az mindig a való rovására esik s átmege e szokás az élők iránti kegyelet kifejezésére is. Én legalább, megvallom, a tulhajtott s erőltetett külfényt mindig úgy érzem, hogy kivált az ev. ref. egyház kebelében a való hiányát takarja el s midőn másnak láttatik ezt tenni, önnön hiuságának hízeleg. Ez pedig nem keresztyén s még kevésbé ev. reform. keresztyén elv.

Hiszen mikor hallott a ref. egyház annyi és oly különböző alkalmu jubileumot, mint napjainkban. Emlékeztünk reájok s bizony még most is fájóan nyilallik át a más által nem, csak önhiúság által indokolható fényelgés. Mennyi ezekben itt-ott az oda nem való elem, a versszavalás, a sok csillogó toaszt stb.! Vagy kinek ne tűnnék fel, hogy a lelkész saját fia felett tart egyházi beszédet, azon gyülekezet előtt, melyben ő az Úr szolgálja? Lehet-é azt képzelni, hogy saját gyülekezete meg ne ütközött volna ezen? S ha ki-

birta e szolgálatot elérzékenyedés nélkül, tarthatták-e azt természetesnek s ha igen, kedvező volt-e az innen kivont vélemény s ha, a mi természetes, utat tört magának az elérzékenyedés, miért kellett saját fájdalommal piacra állani? Nem természetesebb lett volna-e mástól hallani az ígét, mely bizonyára ugy a gyülekezetre, mint önmagára is üditőbben hat, mert természetes forrásból ered. Az a lelkész ott gyászoló félül s nem igehirdetőül volt hivatva az Úr által s ne akarjunk soha mások lenni, mint a mikké az Isten elhívott.

T á r c z a.

Az ókatholicizmus Németországban.*)

Idézett munka kezeim közé kerülvén, lapozgatása közben azon meggyőződésre jutottam, hogy nem lenne érdektelen hazai közönségünkkel megismertetni ama művet s vele együtt megismertetni az újabb egyháztörténelemben egy nem csekély fontosságú eseményt.

Szerző előszavában okadatolja művének kibocsátását és pedig nem kevesebbel, mint azzal, hogy a nagy közönség e műből meggyőződhetik, miszerint az ókatholicizmus ki-képződése szükségképen következett be.

Műve három könyvre oszlik s mindjárt előszava után következik egy tartalomjegyzék, melyet azonban mellőzünk s nem fejezetekként az ellátott titulusokkal együtt fogjuk a tartalmat feltüntetni, — mert ez rendkívül hosszadalmas s mégis keveset adó munka lenne, — hanem az egyes könyveknek mintegy quintessentiáját kivonva, e mű ismertetése alkalmával, a legegyszerűbben megragadjuk az önként kínálkozó alkalmat: az ókatholicizmusról lehetőleg összhangzó képet nyújtani, mely ha sikerül, a legjobb kritika lesz egyuttal a mű szerzőjére nézve is.

Lássuk azonban magát a kérdéses művet.

A műben legelől közölve van német és latin szövegben, az 1869. decz. 8-ikán összeült vatikáni zsinat határozatát 1870. jul. 18-ikán proklamáló Pastor aeternus-féle bulla, mely az infallibilitas dogmája által hullámszásba hozta a ker. világot. E bullára következnek ama különféle gyűlési határozatok és nyilatkozatok, melyek igazolják az ókatholicizmus szükségképeni előállítását s egyuttal alkotmánya fejlődésére is világot vetnek.

Ez okmányok későbbben a tulajdonképi tárgyalásnál hivatolva vannak s épen azért azt hiszem, nekünk ezuttal velök nincs semmi dolgunk, vagy legalább is tulságos részletességbe csapnánk azoknak e helyen való ismertetése által; a mi pedig legtávolabbról sem lenne kedvező kitűzött czélunk elérhetését illetőleg.

Szerző 1866. május 22—26-ig Bécsben tartózkodván, egy jó ismerősétől, Schrader jésuitától hallotta, hogy Ró-

*) Der Altkatholicismus. Geschichte seiner Entwicklung, inneren Gestaltung und rechtlichen Stellung in Deutschland. Aus den Akten und andern authentischen Quellen dargestellt von Dr. Joh. Friedrich von Schulte, Geheimen Justizrate und ordentlichem Professor der Rechte in Bonn. Giessen. Verlag von Emil Roth 1887. 683 S.

mában egy concilium tartása s azzal együtt az infallibilitásnak dogmává emelése van kilátásba helyezve. Elhatározta magát ez ellen teljes erejéből küzdeni. Reménye volt, hogy mint a prágai egyetem rektora, szavával a római terveket más irányba terelheti. Irt is levelet Rómába Pius pápának és Luca kardinálisnak, azonban feleletet nem kapott. A jezsuiták, kiké volt az egész eszme, megsemmisítették minden törekvését.

Az összehívó bulla 1868. június 29-ikén kibocsátott.

Mint részint levelezés, részint személyes érintkezés által meggyőződött, ellene nyilatkoztak ama jezsuita tervnek 28 kath. parlamenti tagon kívül Rauscher és Schwarzenberg bibornok, Königrätz, Leitmeritz és Budweis püspökei, a müncheni érsek, Augsburg és Rottenburg püspökei, Döllinger és Berlinből számosan, továbbá Simor, Haynald és Strossmayer Magyarországból.

Szerző sokat várt különösen Rottenburg püspökétől, Hefelétől; minden törekvés azonban nem használt semmit: az infallibilitás dogmája a többség által elfogadtatott s az elől említett pápai bullában ki is lön hirdetve.

Már megelőzőleg 1870. június végén Rómából mindenfelé elterjedt a hír, hogy a jezsuita párt mindent elkövet a pápát reá birni, hogy a már korábban elfogadott infallibilitás dogmáját hirdesse ki. Schulte újra akcióba lépett: a püspökök kisebbségének pártjára vonni a tudományos világot. Széleskörű levelezést indított meg tübingai, müncheni, bonni, boroszlói és braunsbergi tanárokkal, melynek eredménye lön a nürnbergi összejövétel aug. 25-ikén. Ez összejövétel elfogadta a jórészben Döllinger által szerkesztett nyilatkozatot, mely itt az okmányok között nürnbergi nyilatkozat névvel van jelölve.

Ezen nyilatkozat 5 pontot tartalmaz s azon meggyőződéstől van áthatva, hogy az infallibilitás dogmája eddigelé még nem létezett, mint tan, az egyházban s veszélyes az államra és társadalomra egyaránt. Végül a nyilatkozat hátláját fejezi ki azon püspököknek, kik ama veszedelmes dogmának ellenállottak s egyszersmind nem adja fel a reményt, hogy egy szabad s nem Itáliában összeült concilium másképen fog a felől határozni.

E nyilatkozatot számosan aláírták a fentebb említett iskolák professorai közül. Ünnepelesen azonban nem lett közzétéve, az ultramontán sajtó támadása, több theologusnak féltékenysége, Melcher kölni érseknek a bonni theologusok elleni föllépése és a fuldai pásztorlevél megfélemlítő hatása következtében.

Majdnem egy időben a nürnbergi értekezlettel, de valamivel előbb, nevezetesen 1870. aug. 14-ikén tartatott egy népes értekezlet Königswinterben, a Rajna partján. Ez értekezlet nyilatkozata szószerinti fordításban következőleg hangzik:

„Annak megfontolásában, hogy a Vatikánban tartott concilium nem teljes szabadsággal tanácskozott és fontos határozatokat nem a kívánatos megegyezéssel hozott: alulírt katolikusok nyilvánítják, hogy ők ama határozatokat, a pápa abszolút hatalma és az ő személyes csalhatatlansága felett, mint egy egyetemes gyűlés határozatát el nem ismerik: sokkal inkább azokat, mint az egyház hagyományos hitével ellenmondásban állókat — elvetik.“

Melcher kölni érsek, ily körülmények közt hívta össze Fuldába a német püspököket aug. 30-ikára tanácskozás vé-

gett. Célja volt pedig ezen gyűlés által őket minden további oppositótól az új dogma ellen visszatartani. Huszonnégy főpap közül azonban csak kilenczen jelentek meg.

Elhatározta e gyűlés, hogy azon lelkészekkel szemben, kik az új dogmának ellene állanak, az egyházi kánont teljes szigorúsággal alkalmazni kell s egyszersmind a támadt téves felfogások eloszlatása végett, a szószezből mindenütt, egy e végre kibocsátott pásztori levél hirdető ki a gyülekezeti előtt. Így lön kibocsátva a fuldai pásztorlevél, mely a tanácskozók és később hozzájuk csatlakozók által aláíratott. Az aláírók összesen 17-en voltak.

Az ellenálló püspökök száma tehát napról-napra fogyott, sőt nemsokára szomorú tapasztalatra jutottak az infallibilitás ellenesei: ugyanis egy, bonni férfiakból alakult komiténak, Rauscher, Schwarzenberg, Deinlein, Greith, Hefele és Strossmayer főpapokhoz intézett iratára nyert válaszból kitűnt, hogy tulajdonképen csak Hefele és Strossmayer ragaszkodnak még eredeti álláspontjukhoz.

Természetesen az apostoli vikáriusok minden államban erős támogatói voltak az infallibilitás dogmájának: de hiszen ezekről Schwarzenberg bibornok szóról-szóra ezt mondta: „Mit várhatott az ember tőlök egyebet? ők egészen a pápától függenek, a ki szerez nekik mindent, egészen az alsó nadrágig“ (bis auf die Unterhosen).

Olaszországban nagyon csekély vala az ellenzék, a kormány pedig nem törődött az egyházi belügyekkel. Spanyolországban még jobban állottak a pápára nézve a dolgok. A francziák atheizmusa nem törődött semmit az egészszel, ezt mondván: „Je suis athée“. Anglia, Irland és Amerika biztos vala. Nem maradt több, mint Német- és Ausztria-Magyarország.

Melcher kölni érsek, ki a vatikáni gyűlésen maga is az infallibilitásnak dogmává emelése ellen hatalmasan nyilatkozott, a főntebb említett lépés által épen az ellenkezőbe csapott át s ama pásztori levél kibocsátása mellett a bonni theologusok elé, kiket különösen üldözésére méltatott — egy nyilatkozatot bocsátott aláírás végett.

Professor Reusch felelt reá s a nyilatkozatot aláíratlanul teljes tisztelettel visszaküldte.

Végre is Reusch a kölni érsek által kihallgattatott. A beszélgetés igen érdekes és a műben közölve van. Az érsek kérdezte Reuscht, hogy miért nem irta alá a nyilatkozatot? Reusch ezt felelé: „Az érsek csak egy emberi tekintély: mint hittételt csak azt ösmerhetem el, a mi nekem isteni tekintélyvel adatik elém.“ Az érsek válaszolt: „Ha az érsek a pápával egyetért, akkor ott van már a legfőbb tekintély.“ Reusch kinyilatkoztatta, hogy meggyőződéséből kifolyólag nem irhat alá ama kérdéses nyilatkozatnak. Erre az érsek kijelentette, hogy hiszen ama tan mindig el volt ismerve az eretnokség nélküli dioecesisekben s a katekhizmusokban is tanítatott. Reusch felemlítette, hogy a Martin katekhizmusában épen az ellenkező, vagyis az tanítatik, hogy a pápa csak a püspökökkel együtt, mint apostoli testület a legfőbb tekintély. Erre az érsek ezt felelte: „Én közelebről ama katekhizmust nem ismerem, de ha az tanítatik benne, úgy most már be fog az tiltatni. Különben Martin Rómában védelmezte az infallibilitás dogmáját s hogy ő előbb mint tudós tévedett, az egészen közönyös.“

Ezen kihallgatást még egy másik követte, mely azonban nem vezetett eredményre. Az érsek Reuscht és annak

tanártársát Langent felfüggesztette hivatalától. Több professora az egyetemnek belekerült ezen vitába s védelmet az érsek ellen a miniszternél igyekeztek maguknak keresni. A miniszter támogatta is őket.

Ugyanezen időtájban Unkelben Tangerman lelkész a dogmának ellenállás miatt elmozdított állásától. E példa megfélemlítette a lelkészeket: „Das Hungerdogma besiegte den Glauben.“

Paderborn püspöke: Martin Konrad a concilium előtt tanította az ő vallási kézikönyvében, hogy a pápa személyesen nem csálhatatlan. Rómában azonban igennel szavazott s a pápai bulla megjelenése után mindent elkövetett meggyében az oppositio elnyomására. A vallási kézikönyvet újra átdolgozta s szépen fordított egyet a köpenyegen, kifejezvé az előszóban az új tant illetőleg, hogy hiszen ő tulajdonképen előbb is azt tanította s csak a szavak voltak mások.

München érseke Scherr a vatikáni zsinaton nemmel szavazott, azonban az úton „nagyon megfogyatkozott a bátorsága.“ Julius 19-én tért vissza Münchenbe s már 21-ikén reggelre magához hívatta a theologiai fakultás tanárait s ezt mondá: „Roma locuta est: az eredményt abból ösmerik az urak magok. Mi nem tehetünk egyebet, mint hogy megadjuk magunkat.“

Illyés Endre.

(Folyt. köv.)

Levél a szerkesztőhöz.

I.

Távolléted alatt nem akartam e sorok tartalmát becses lapodban közrebocsátani, mert talán az olvasó közönség egy része előtt úgy tűnt volna föl, hogy bizalmadat, — melynélfogva a szerkesztés vitélet néhány hét óta reám ruházád, — saját érdekemben akarom kiaknázni. Most, hogy a szerkesztés gondjait ismét személyesen átvevőd, bírálatod alá bocsátom e sorokat s közrebocsátásukra csakis az esetben kérlek, ha azon ügyre nézve, melynek szolgálni akarnak, a közrebocsátást hasznosnak ítéled.

Jól esik mindenekelőtt feleleveníteni amaz órák emléket, melyek alatt oly sokat töprengtünk veled forrón szeretett anyaiskolánk jövője felett. Most a szellemi, majd az anyagi fejlődés terén mutatkozó árnyak komorítanak el bennünket; s ha olykor egy jobb jövő előjeleit véltük fölismerni: örömünk nem ismert határt. Egy alkalommal, — mint bizonyára emlékszel, — tüzetesebben szóba hoztuk magunk közt főiskolánk anyagi ügyeit s az a meggyőződés érlelődött meg bennünk, hogy a szellemi virágzásnak egyik legfontosabb alapföltétele az anyagi ügyek rendezett volta. Ettőlfogva tölem telhető buzgósággal hozzá kezdtem főiskolánk anyagi viszonyainak tanulmányozásához, melyre egyébiránt hivatali tisztem is kötelezett, minthogy az egyházkerületi közgyűlésen, a főiskolai gazdasági tanács által fölterjesztett ügyek előadása egy idő óta reám bízott.

Az én tanulmányaim szerfölött szomorú eredményre vezettek, ugyanarra, a melyet az 1886. évi 300-ik számú egyházkerületi végzésben konstatálva találunk. El van ott mondva, — a mint ezt e lapok t. olvasói is jól tudják, —

hogy a főiskola évek óta deficizettel küzd, — hogy az utolsó három évről a számadások még nincsenek elkészítve és megvizsgálva, — hogy a teljesen pontos költségvetésnek még most akadályai vannak.

A vagyon kormányzatának ezen nem igen kedvező, de szerintem is igazságos bírálata, illetőleg ezen bírálatnak az egyházkerületi jegyzőkönyvben nyilvánosság elé bocsátása engem ugyancsak megdöbentett. Mi természetesebb, — gondolám, — minthogy ama bírálatnak, az okok történeti kifejtése nélküli közzététele az érdeklődő közönség körében ismét oly czélzatos hírekre adhat alkalmat, mint a minőknek pár évvel ezelőtt tanui valánk, midőn t. i. ugy helyben, mint vidéken oly erős meggyőződéssel karoltatott föl előbb 30—40, utóbb 50—70 ezer frtnak a főiskolai pénztárból való elsikkasztására vonatkozó mendemonda, hogy illetékes körben sürgős szükségét látták azzal szemben a telekkönyvi biztosítás gyors foganatosításának. A buzgón terjesztett hír végtére is egy-két gyanakodásra hajló kedély alaptalan rémlátásának bizonyult, de a vagyon-kormányzás iránti bizalom szilárdítására alkalmas eszköznek nem mutatkozott.

Ily körülmények között részint a közönség megnyugtatására, részint és főleg főiskolánk érdekére vonatkozólag igen kívánatosnak látszott előttem, hogy gyors és gyökeres intézkedések tétessenek a létező bajok sikeres leküzdésére. Anyaiskolánk szeretete által ösztönözöttem, minden mellékérdektől függetlenül, mint illetékes testülethez, a főiskolai gazdasági tanácshoz fordultam tehát egy „Emlékirat“-tal, melyben a létező bajok főbb okait történetileg levezetve, a multból meríthető tanulságok alapján a vagyon kormányzásnál jelenleg követett rendszer gyors és gyökeres átalakítását sürgetém. Az emlékirat egyelőre kedvező fogadtatásban, de elvégre nagyon is mostoha elbánásban részesített a gazdasági tanács által. Sorsául a levéltárba helyezés jelöltetett ki. A főiskola vagyoni ügyeinek rendezésére nézve pedig kimondatott, hogy e tekintetben az eddigi eljárás fog követtetni.

Ily előzmények után, — szándékom és célom ellenére, — közrebocsátottam ama többször említett emlékiratot e lapok f. évi 19-ik száma mellékletében, remélve, hogy a nyilvánosság terén eszközözendő megbeszélés az ügynek csak hasznára leend, másrésről pedig a konstatált bajok okaira való rámutatás elejét veszi oly valótlan hírek szárnyrakelésének, melyek a főiskola vagyoni kormányzata iránt a közönségben ismét megrendítenék a bizodalmat. A közrebocsátás egy némely „Szokatlan jelenség“ feltűnésére adott alkalmat, mint ezt e lapok f. évi 21. és 22-ik számában e czímen megirtam, közelebb pedig arra, hogy a gazdasági tanács f. évi július 6-iki üléséből egy 3 tagból álló vizsgáló bizottságot küldött ki saját kebeléből annak kipuhatolására, hogy „a főiskola érdekét illetőleg, a gazdasági tanács eljárására vonatkozólag foglaltatnak-e amaz emlékiratban káros következtetésű vádak?“

Nem tudhatom, hogy mi lesz a bizottság vizsgálódásainak eredménye s ennek alapján micsoda intézkedések tételét látandja szükségesnek a gazdasági tanács? De részint az olvasó közönség tájékozása, részint a vizsgáló bizottság munkálkodásának elősegélése végett ama „káros követ-

kezésű vádak" tárgyában egy pár rövid észrevétel megtételét kötelességemnek ösmerem.

Mindenekelőtt kijelentem, hogy az emlékiratban nem a saját egyéni véleményemet, hanem a főiskolai gazdasági tanács és az egyházkerület jegyzőkönyveit, továbbá a főiskola pénztári számadásait és költségeloirányzatait szólatattam meg. Az én munkám tehát kizárólag az összetartozók egybegyűjtéséből s némi rendszerbe illesztéséből állott. Ennélfogva ha általában léteznek ama „káros következésű vádak”, ugy azok nem az emlékiratban, hanem az általam megnevezett forrásokban kereshetők és találhatók. Az én egyéni véleményem szerint azonban, — ha ugyan annak van némi sulya, — a gazdasági tanácsot semmiféle vád sem érheti. Világosan mutatják jegyzőkönyvei, hogy feladatában mindenkor buzgón és a legjobb akarattal járt el, sohasem kimélt időt, fáradságot, ha ezt a főiskola érdeke kívánta. Volt idő, midőn heteken át csaknem mindennap ülést tartott, a nélkül, hogy tagjai, — kik mint ilyenek semmi-némű anyagi jutalomban sem részesülnek, — legkisebb zugolódásra fakadtak volna. Egyes küldöttségei pedig több ízben valóban bámulatos munkát végeztek.

Ha tehát a gazdasági ügyek élén egy buzgó, nemes törekvésű és lankadást nem ismerő testület áll: honnan vannak, — kérdezheti bárki is, — ama konstataált aggasztó bajok? Onnan, mert a vagyon-kormányzásnál jelenleg követett rendszer hibás, annyira, hogy képes meghiusítani s eredménytelenné tenni a legbuzgóbb és a legodaadóbb munkálkodást is.

Elek Lajos.

Confusio idearum.

(Vége.)

De lássunk mást. Nem régen kezembe került egy néhány évvel ezelőtt megjelent s nagy elterjedésnek örvendő halotti imakönyv s olyan kifejezéseket olvastam itt-ott abban, a melyek összeütközésbe jöttek ev. ref. egyházunk nézeteivel. Ennek igazolására lássunk néhány idézetet. „Imádkozunk égi üdvödért, imádkozzál te is mi értünk.” „A mennyben te őrangyallá lettél, imádkozzál, esedezzél Atyádhoz, imádságod a mennyből szüleidre áldást hoz.” „Mint jó angyal hozz áldást, üdvöt azokra, kik sírva függesztik szemeiket utánad.” „Onnan küldj te áldást hű szüleidre, onnan, mint égi őrangyal kísérd testvéreidet életpályájukon.” „Tekints alá szebb hazádból mi reánk s könyörögj Isten előtt e népért.” Szerintem ezek hitelveinkkel ellenkező kifejezések, mert nekünk senki máshoz nem lehet imádkozni, mint a Jézus Krisztus által a mi mennyei Atyánkhoz, nekünk nem lehetnek a meghaltak közbenjáróink s nem imádkozhatnak ok mi értünk, mert a 2-dik helvét hitvallástétel XXIII-dik rész 1. §-a szerint: „a híveknek minden könyörgése egyedül a Krisztus közbenjárása által csak az egy Istenhez legyen hitből és szeretetből. Hogy a mennyei szenteket (ide értendők tehát a megholtak is) segítségül hívjuk, vagy azoknak közbenjárásával élünk, nem engedi a Krisztusnak főpapi tiszte és az igaz vallás.” I. Tim. II. 5. szerint: „Egy az Isten, egy a közbenjáró is Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus.” Róm. VIII. 34. szerint: „Krisztus az, a ki meghalt, sőt a ki feltámadott is, ki az Istennek jobbán is vagy, ki esedezik is mi értünk.”

Látnivaló tehát ezekből, hogy nem szabad nekünk imádságaink közben semmiféleszentekhez, vagy megholtakhoz folyamodni, hogy azok, habár „őrangyalokká” lettek is, esedezzenek, imádkozzanak az Atyánál mi értünk s áldást küldjenek le reánk, mert ellenkezőleg igen könnyen szemünkbe mondhatja majd valamelyik kath. atyánkfia, hogy közeledtek már hozzánk ti is ev. ref. testvéreink, mert nektek is vannak már őrangyalaitok, ti is folyamodtok már a megholtakhoz, hogy azok esedezzenek, imádkozzanak értetek ott fent.

A „Protestáns Pap” f. évi áprilisi számában van közölve egy konfirmációi beszéd, mely 1886. évi aug. 22-én tartatott, Lónyai Margit grófnő hitbeavatása alkalmával. Örömmel fogtam e beszéd olvasásához, gondolva, hogy most egy egészen puritán szellemben tartott s minden rideg külsősieskedéstől ment, egyszerű hitelveinkkel teljesen megegyező szertartási beszédet leend szerencsém olvashatni. Azonban csalatkoztam. Csalatkoztam, mivel több, nem a mi egyszerű szertartásaink keretébe tartozó dolgokat tapasztaltam abban.

Mielőtt ezekre — a leghiggadtabb tárgyilagossággal — kiterjeszkedném, lássuk röviden a konfirmáció fogalmát. „Az ugynevezett konfirmációnak a szigoru kálvinizmus szerint semmi helye nincs s erre vonatkozó utasítás nem is fordul elő Kálvin szertartási műveiben. A skótok mai napig határozottan elvetik a konfirmációt, mivelhogy nincs alapja az Isten igéjében s az ő apostoli egyház történetében, szükségtelen és visszaélésekre vezet.” Így ír a nagy Révész Imre „Kálvin élete és a Kálvinizmus” című munkájában.

Bár a konfirmáció ezek szerint a szigoru kálvini értelemben megfelelőleg kezdetben nem gyakoroltatott, mégis az idők multával a skótokon kívül minden reformált egyház, maga Genf is bevette ezen szertartást s gyakorolja azt úgy, mint a hitbéli megerősítés kifejezését.

Mi a konfirmálást — Tóth Sámuel szerint — abban helyezzük, hogy a ki még csecsemő korában, tehát öntudatlanul avattatott be a keresztyén egyházba, vallásos hitéről vallomást tesz. (Tóth S. Symbolika p. 78).

Tóth Mihály „Egyházzsertartástan alapvonalai” című műve szerint a hitszilárdítás abban áll: „hogy a már felnőtt fiú- és leánygyermek megvizsgáltatnak, a keresztségbeli fogadást, melyet helyettők a keresztszülők tettek, most magok ünnepélyesen megújítják és megerősítik.”

Kovács Ferencz „Egyetemes és részszzerű egyházjog alapvonalai” cz. műve értelmében: „a konfirmáció ünnepélyes templombeli vizsgálat beszéd és könyörgés mellett, mely után a hitszilárdított egyének urasztalához bocsáttatnak s a gyülekezet önálló tagjaivá válnak.”

Ezek után ismerkedjünk meg a kéz alatti konfirmációi szertartás lefolyásával. Az ünnepély egy előbeszéddel vette kezdetét. Szerintem helyén való lett volna egy rövid előfőhász is, mivel minden munkáinkat fohászszal, Isten segítségével hívásával kell kezdenünk. Miért épen azt ily alkalommal mellőzni? Az előbeszédet négy kérdés föltevése követte, azután a lelkész és a konfirmálandó kezét fogtak, mely cselekvény a növendéknek a protestáns egyház öntudatos tagjává avattatását jelképezte. Majd egy beszéd következett, mit a lelkész imádsága, a konfirmálandó előtt való meghajlása, mindkét kezének annak feje fölött való tartása s Bach „Ave verum”-ának orgonával való előadása köz-

ben öt szentirati hely elmondása s a gyülekezet záró imája követett, azután osztatván ki a szentvacsora.

Igy ment végbe a fentebb említett konfirmálási ünnepély, melyben szerintem igen nagy hiba volt az, hogy nem találtam annak kifejezését, vajjon az illető lelkész ur a protestáns egyházak közül melyikbe vette be a konfirmálandót? — mert csak onnan gyanítható az, hogy az evangéliom szerint reformált keresztyénbe, mivel a szertartást ev. ref. lelkész végezte s tudtommal az egyházi életünkben oly nagy érdemeket szerzett gróf Lónyai család ev. ref. vallásu. Ki kellett volna azt — különösen a kérdések feltevésénél — hangsúlyozva emelni, hogy *azon egyházba aratja be, mely az evangéliom szerint megtisztított jézusi tudományt, úgy, a mint az a szentírás élő forrásából merítve, symbolikus könyveinkben s különösen a helvécziai vallástételben kifejezve van, hiszi és vallja.*

Fördös Lajos „Agendá”-jában ezt mondja: „*Nem tartom célosnak az ünnepély tartama alatt szertartás közben a gyermekekkel kezét fogni. Zavarja a figyelmet, ünnepi komolyságot s nincsen is reá semmi szükség.*” Szerintem is szükségtelen volt az érintett konfirmáció véghezvitele alkalmával kezét fogni a konfirmálandóval. De vajjon, mi szükség volt arra is, hogy a lelkész az imádság elmondása után meghajoljon a konfirmálandó előtt s mindkét kezét annak feje fölé tartsa, midőn azt az öt szentirati helyet elmondotta? Mi szükség volt az orgonával való halk kíséretre? Valóban semmi! Nem tudom, hogy akkor, midőn azon a vidéken a népiskolai növendékeket konfirmálják, vannak-e hasonló czeremóniák, szokott-e akkor az orgona szólani, hangoztatva a Bach „Ave verum át” (pardon, majd ave Máriát irtam); vagy talán csak ilyen alkalmakra van az fentartva? Nem tartom végre czélszerűnek azt sem, hogy az Isten házában a hívek között megkülönböztetéseket tegyünk, mert ott gazdag és szegény, ur és szolga egyforma, ott elenyészik a — külvilágban bizony még most is nagyon előtérbe tolt — születési kiváltság, ott a lelkész egyenlőnek tartozik nézni gyülekezetének minden tagját s ha az urvacsora kiszolgáltatása, vagy más egyéb liturgikus cselekvények alkalmával második személyben beszél híveihez, nincs ilyenkor sem szükség „hiszi-e, meg van-e győződve s per grófnő — stb.” kifejezésekre.

Ezek voltak azok, a melyek előttem ama fentebb jelzett konfirmációban feltűntek s általam kifogásoltattak. Tettem azt azért, vajha eszünkbe vennők a dolognak lényegét s egyszerűen szolgáltatnánk ki a hitbéli megszilárdítás szertartását, mely nem tőr semmi külsőségekre törekvést, mert „lélek az, mely megelevenít.” Nem az ott a lényeg, hogy vajjon harsogva, vagy pianissimó és mit szól az orgona, hogy kezét fogjunk a konfirmálandóval s meghajtva magunkat előttök, kezeinket fejük felett tartjuk, hanem az, hogy *hiszi és meg van-e a növendék győződve egyházának hittételeiről, van-e erős akaratja annak buzgó híve lenni, kész-e érdeklében s ügyének előmozdításáért a legnagyobb áldozatra is?!*

Vajha azért, midőn már mindenütt az egyöntetűségre törekvést látjuk, itt is lenne előttünk egy határozott liturgia, hogy ne lenne elmondható itt sem az „a h á n y h á z, a n y n y i s z o k á s”-féle közmondás.

Még egyet kérek, hogy a miket itt elmondottam, te-

kintsék úgy, a kiknek eljárásokról van itt szó, mint a melyeket egyszerű, de annál fenségesebb hitelveinkhez, szertartásainkhoz való ragaszkodásom mondatott velem.

Vöröss Zsigmond,
ev. reform. segédlelkész.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

A halottak felett való predikálás.

A debreczeni egyházmegyei lelkészi értekezlet nevezetes közérdekű kérdéssel foglalkozott akkor, midőn ki-mondta, hogy a halott felett való predikálás megszorítását indítványozza az egyházmegyei gyűlésnek. Megütköztem előbb, midőn olvastam, hogy ezen ősi gyakorlatot, t. i. a halott felett való predikálást, fölemelt temetési díjjal óhajtja korlátozni, mert úgy tetszett, mintha a pénz szerelme szó-lalt volna meg. De siet a tudósító kijelenteni, hogy nem az anyagiakhoz való ragaszkodás, hanem egy magas cél: az ige tekintélyének megóvása vezette az értekezletet azon határozatában. Méltó e kérdéssel tovább is foglalkozni. Járuljunk annak tisztázásához. Én egy értelemben vagyok az indítványozó testülettel.

A halotti predikációknak ellene mond maga az irás, melyből vezérelvünk ké kell tennünk az apostol azon nyilatkozatát: nem végeztem volt magamban egyebet valamit tudni ti közöttetek, hanem a Jézus Krisztust. Miként egyeztethető össze ezzel az az eljárás, ha emberi gyarlóságokat viszünk fel a szószékbe? Mi az ember érdeme? Haszontalan szolgálunk vagyunk, mert ha mindazokat megcselekedtük is, a melyek nekünk parancsoltattak, csak azt cselekedtük, a mit kellett cselekednünk. Embert mért állítsunk példány-képül, midőn a Krisztust prédikálhatjuk? Avagy halotti predikációknak mintegy ítéletet tartunk az elhunyt felett, bírálván annak életét, elkövetett jó és gonosz tetteit? De hát nem tudjuk-e, hogy „az ítélet az Istené.” — Ritka jó ember, ki soha senkit meg nem sértett volna; ritka rossz ember, ki valakivel jót ne tett volna. A lelkész magasztalja a jó ember jóságát s midőn hallja ezt a megbántott jelenlevő, elgondolja magában: íme ez a pap még a szószéken, azon a helyen is képes hazudni, melyről maga hirdeti, hogy az a vallás-erkölcsi igazságok hirdetésének helye. S ha a rossz ember bűneit ostorozza, megint a vád éri utól, hogy nem igazat beszél, mert a ki jótékonyágát érzi, bizonyosan így nyilatkozik: még sem volt az olyan megátalkodott gonosz. Valóban nemcsak az ige, hanem azzal együtt az ige-hirdető tekintélyét is rongálja a halott felett való predikálás.

Az az ellenvetés, mely szerint a koporsónál alkalmasabb volna az ember szíve a vallás-erkölcsi igazságok befogadására, szerintem nemcsak azért nem állhat meg, mert a predikációt közönyösen veszi a nép, hanem azért is, mert ha érdekléssel akarná is hallgatni, a sírányzóknak sokszor nem épen kellemesen közbe-közbe vegyülő fájdalmas hangjai megzavarják figyelmét. Én megvallom, nem tudom megmagyarázni, honnan lett véve ez az érv a halotti predikáció támogatására, mert mindig úgy tapasztaltam, hogy az igazságok befogadására és teljes átértésére csak akkor

alkalmas a lélek, ha nyugodtan, higgadtan mérlegelve gondolkodik. Midőn a szív megtelik fájdalommal s a kebel elborul a veszteség miatt, olyankor nem annyira tanulni, mint inkább imádkozni vágyunk és szeretünk. Azért bármily tanulságos predikácziónál alkalmasabbnak tartok egy imát, melyben lehet, ha szükségesnek látjuk, egy-egy kicsit tanítani is, de leginkább lehet a szívekbe megnyugvást és vigasztalást önteni, melyet a koporsó mellett mindnyájan keresünk.

Egyébiránt a mi e kérdésben teljesen döntő szempont, az ez: van-e oly vallás-erkölcsi igazság, melyről semmi más körülmény közt, hanem kizárólag csak akkor predikálhatunk, mikor koporsó mellett állunk? Nem fog erre senki igenlő feletet adni. Azon igazságokra, melyeket a koporsók felett hirdetni szoktunk, megtaníthatjuk hallgatóinkat más alkalommal is. A mulandóság s ehhez fűződő gondolatok fejtegetésére alkalmas egy őszi vasárnap, vagy az év utolsó vasárnapja; a feltámadás és örökélet hitéről predikálunk minden év húsvétján, sőt tavaszán is. Van tehát elég alkalom, predikálni a halálról és feltámadásról.

Nem lesz azonban könnyű szakítani a régi szokással. Legkiválóbb protestáns lelkészek is predikáltak a halottak felett s híveink nagy része megköveteli ma is, hogy az ő kedves halottjának ígéhirdetéssel adassék meg a végső tisztelet. Talán évtizedek mulnak el, midőn a predikálást nem fogják híveink óhajítani s megelégedesnek egy imával.

Biki Ferencz.

Irodalom.

Szent-Mihály község története

tekintettel ref. egyháza történetére. Irta Sőrés János szent-mihályi ref. s. lelkész. Debreczen, 1887. 8r. 212. l.

Ismét egy darab épületrész hazai történelmünk nagy palotájához! Szép jele ifjaink történelmi fogékonyságának! és derék irányzó, hogy ifju s. lelkészeink bölcsen rendelkezvén a kedvező szabad idővel, a léleknemesítő irodalmi mezőn is tudnak és képesek szolgálni a tudomány ügyének. Ajánlva a mű gróf Desewffy Aurél urnak s a község derék lakosainak.

A mű első fele a polgári község, másik fele a ref. egyház történetét tárgyalja, fele részben tehát egyháztörténelmi egyedrajz. Lapunk feladatához képest csak az egyházi részről szólunk pár szót.

A ref. egyház 1621-ről tünteti fel az első irott biztos okmányt, mint anyaegyház, papidij levelében. A linczi béke után a népes egyházban több izben tartattak egyházmegyei gyűlések; anyakönyvvezetése 1737. kezdődik. Első kuratora 1754. választatik s így a presbyterialis kormány kezdetét veszi; de csakis 1832. alakult meg az első szabályos presbyterium 12 tagból, fele a tanácsból, fele a közönségből választatván. A papmarasztás 1835. töröltetett el. Borsányi Bors János lelkészt a forradalom alatti hazafias magatartása miatt az absolut hatalom elmozdította 1850. hivatalából, az egyházi gyűléseket is betiltotta; az ostromállapot megszűntével, 1858-re állhatott helyre a presbyterium is.

A vallás-erkölcsi élet rajzában érdekes adat a múlt század közepén a vasárnap szigorú megtartása, a temetés

egyszerűsége. A rektori díjlevél első példánya 1751. található.

Első lelkészül 1638-ban Ráskai Mátyás neveztetik meg, régebbre vissza nem mehetni. A tanítók névsorát 1669. óta jegyzé fel az akkori lelkész.

Az egyház történetére való mozzanatok fel vannak ölelve, czélszerű beosztással, a rendelkezés alatt álló adatok hűségesen feldolgozva. Mindenesetre egy kellemes életképben áll előttünk község és egyház, az idők haladását érzékeljük az intézményeken. A mű bírása és olvasása a lakosokat erősíteni fogja egyház iránti hűségökben, öntudatokat emelendi, sőt buzgóságokat is! A szerző szép emléket emelt e művel, megérdemli buzgalmáért az elismerést.

Debreczen, 1887. aug. 10.

B. F.

Különfélék.

Lapunk felelős szerkesztője a napokban haza érkezvén, a szerkesztés gondjait a jelen számmal átvette s kéri, hogy a lap számára való tudósításokat az illető t. munkatársak ismét ő hozzá intézzék.

A főiskolánknál megüresedett két rendes tanszékre összesen 13 pályázó jelentkezett, u. m. a jogi tanszékre: Dr. Kovács Pál és Dr. Szigeti Lehel kecskeméti jogtanárok, Dr. Pápay Imre és Dr. Bakos Imre volt helyettes jogtanárok, Dr. Ozory István debreczeni ügyvéd, Kóródy Sándor beregszászi árvaszéki ülnök, Dr. Némethy Károly belügyminiszteri s. fogalmazó és Dr. Bartha Béla ügyvédjelölt. A gymnasiumi tanszékre a következők jelentkeztek: Katona Mihály kecskeméti, Faragó Bálint m.-turi, Dr. Dóczy Imre n.-kőrösi, Vozári Gyula szatmári és Jancsó Géza nyiregyházi gymn. tanár.

Lelkészatás. A f. hó 22-re hirdetett egyházkerületi közgyűlés folyama alatt lelkészatás is leend. Az e tárgyban kibocsátott püspöki körlevél szerint a felavatandó lelkészek bizonyítványaikkal és a második lelkészképességi vizsgára készített egyházi beszédükkel f. hó 25-én fognak jelentkezni a püspöki hivatalban. A felavatási ünnepély, a szokott módon, f. hó 27-én fog véghez menni.

Szavazatbontás. Püspök ur elnöklete alatt f. hó 9-én bontotta föl az e czélból alakított egyh. ker. bizottság a Tabajdi Károly elhalálózása folytán megürült egyházkerületi tanácsbíróásra beadott szavazatokat. A beadott 571 szavazat közül 271 Kovács Ferenczre, 94 Komjáti Bélára, 26 Vályi Árpádra esett, a többi szavazat pedig 1—16 között váltakozva, 75 egyén között oszlott meg. Így tehát az általános többséget senki sem nyervén meg, a három legtöbb szavazatot nyert egyén újabb szavazásra fog kitűzetni.

Lelkészelölések. A nyírmegyesi lelkészi állomásra 14 pályázó közül a következő öt egyén jelöltetett ki: Ujlaki Gábor vitkai, Vityi Bertalan berei, Tukacs Lajos ér-szentmiklósi, Kósa Ede jármii lelkész és Debreczeni Gyula n.-váradai segédlelkész és vallástanár. — A felsőszabolcsi ev. reform. egyházmegyébe kebelezett nagyhalászi első osztályu lelkészi állomásra a lelkészelölő bizottság 21 pályázó közül a következőket jelölte ki: Tóth Gábor bogdányi, Nagyváthy Ferencz kéki, Porzsolt Ádám tiszaszentmártoni, Zilahy István kanyári és Hódy

János vasmegyeri rendes lelkipásztorokat. — A besenyődi lelkész, esetleg lelkésztanítói állomásra Barcsa Endre ajaki segédlelkész tanítót, Kriston Sándor besenyődi helyettes, Szécsi István gyulaji, Hatvani Pál kótaji segédlelkészeket, Nagy Kálmán lövöpetrii segédlelkész tanítót. — A sényői lelkész-tanítói állomásra pedig Csatári Zsigmond sényői helyettes, Biró János kékcei segédlelkészeket. Ezen állomásra még egy egyén beadta kérvényét, de bizonyítványait nem csatolta. — A kandidálások folyó hó 4-ikén Nyiregyházán, az esperesi hivatalban mentek végbe.

Beregi ev. ref. egyházmegye. Mult hó 27-én a beregi ev. ref. egyházmegye legidősebb lelkésze, Várady József izsnyétei lelkész meghalt; temetése 29-én délután ment végbe. A szertartást végezték felette nt. Peterdy Károly esperes, tisz. Janka Gyula barkaszói és Bakcsy Gyula debreczeni lelkészek. Rövid életrajzi adatai következők: Született 1809. ápril 17-én Hodászon, Szatmármegyében; elemi iskoláit itt, gymnasiumi s theologiai tanulmányait a sárospataki iskolában végezte. 1834-ben Cserépre ment hároméves rektornak, hol, — mint el-elbeszélte, — körülbelül 4000 frtot takarított meg. A három év elteltével Nyiregyházára ment segédlelkésznek, itt töltött egy évet; aztán átjött a beregi egyházmegyébe s a kerecsenyi, barkaszói egyházakban mint segéd-, Fornoson mint helyettes lelkész szinte egy-egy évet töltött. 1842-ben a mátyusi egyházba, innen két év múlva Gulácsra promoteáltatott rendes lelkészül; majd szinte ily minőségben Fejérszén töltött 4 évet; míg 1861-ben Izsnýéteire választatott meg. Mint izsnyétei lelkész pár évig a beregi egyházmegye főjegyzője is volt. Mint felelt meg papi teendőinek, én nem bírálhatom meg, de nem mulaszthatom el megjegyezni, hogy — öt hetet töltve mellette, mint káplán — a legpéldásabb rendet láttam egyházában. Az egyház takarékmagtára, a kor igényeinek megfelelő paplak, de — a mi fő — a hívek lelkében élő példás buzgóság, mind az ő érdeme. Mennyire szeretett foglalkozni a tudományokkal: mutatja több ezer kötetből álló könyvtára, mit a legutolsó időkig válogatott művekkel gyarapított. Igazán büszkeséggel mutathatott rá, ezt mondva: „íme takarékságom gyümölcse!“ Mondhatom, örült a szívem, midőn — mint káplánját — az első napon szobámban meglátogatva, e szavakat intézte hozzám: „itt van, öcsém, a könyvtár kulcsa, . . . kötelességévé teszem, hogy tanuljon!“ Kétszer nősült; első házasságából maradt egy fia (hivatalnok). Özvegyet hagyott. Ha akár mint lelkésznek, akár mint embernek ugytetsző hibái voltak, azok — a sokaknak nem tetsző — szigorúságából s pontosságából eredtek. Segédre csak az utóbbi 5 évben volt szüksége. Mértékletes életmódja tartós egészséget szült nála. Sokat adott a külsinra mindenben, de kivált ruházatában, a miért, — mint nekem maga többször elmondta, — „selyem papnak“ nevezték a barátságos körökben. Nyugodjék békével! Barabás, 1887. aug. 4. Vigvári Mihály, barabási káplán.

Halálozás. Ev. ref. egyházunk lelkészi karának egy széles körben ismert és tisztelt tagja Édes Albert volt tiszta-tarjáni lelkész, f. évi juliushó 29-én, 83-ik életévében jobblétre szenderült. A haláláról kiadott gyászjelentés következő: „Szomorodott szívvel tudatják alólirottak közeli s távoli rokonaikkal s barátaikkal Édes Albertnek, a

tiszta-tarjáni ev. ref. egyház egykori lelkészének s az alsóborsodi egyházmegye nyugalomba lépett esperesének, a jó édes atyának, folyó hó 29-én d. e. 9 órakor, életének 83-ik évében, hosszas sinlődés után történt gyászos kimulását. Porrészei f. hó 31-én d. u. 5 órakor fognak, az ev. ref. egyház szertartása szerint E.-Derzs tanyáról a tiszta-tarjáni sírkertben eltemettetni. Tiszta-Tarján, 1887. július 29-én. Béke lengjen porai felett! Édes Ábrahám, Vincze, Dezső, Elek stb.“

Pályázat. A n.-kállói m. kir. állami főreáliskolánál megürült tanszékre, melylyel a német nyelv és irodalom tanítása s 1200 frt évi fizetés, 200 frt lakpénz s a szabályszerű 100 frt ötödéves pótlék van összekötve, folyó hó 2-iki kelettel a vall. és közokt. m. kir. miniszterium pályázatot hirdet, s azt köröztetés végett a püspöki hivatalhoz is megküldötte. A pályázati kérvények folyó évi augusztus 20-ig nyújtandók be.

Szerkesztői posta. Az érdekes „párisi levelekre“ első sorban s mellettök a beregi missiói munkáról, az egyházmegyei gyűlésekről szóló tudósításokra szintén a következő számban, a „belhivatalnokaink anyagi helyzete“, az „anyakönyvvezetés és házasság“, „a népisk. stat. adatok hitelességéhez“ című cikkekre pedig lehetőleg mielőbb sort kerítünk. — „Szíves kérelem nt. N. L. . . . urhoz stb.“ ez. cikk névtelenül küldetvén be hozzánk, nem közölhető. Átadjuk azt, illetőleg az abban foglalt ügyet, elintézés végett a czímbe említett nt. lelkész urnak. — V. M. Barabás. Egyik tudósítását most azonnal közöljük. A másikra fentebb adtunk izenetet. Szíves ajánlatát a legteljesebb örömmel és hálás köszönettel fogadjuk.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat.

A nagy-kun-turkevei ev. ref. egyház engedélye folytán, betegeskedésem miatt az 1887/8. iskolai évre segédtanítói állomásra pályázatot hirdetek.

Pályázónak kötelessége lesz: a III-dik elemi osztályt, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület tanterve szerént oktatni.

Fizetése: teljes ellátás mosás nélkül s az iskolában egy szobából álló szabadlakás mellett, — melynek fűtéséről az egyház gondoskodni fog, — 100 frt előre kiadandó évnegyedes részletekben. Csak ref. vallásuak pályázhatnak.

Pályázati határidő f. évi augusztus 25. Mely időig az illetők keresztlevelükkel s képezdei okmányaikkal felszerelt kérvényüket Harsányi Sándor iskolaszéki elnök urhoz küldjék be. 1—2

Turkeve, 1887. augusztus 10.

Harsányi Sándor, Fekete Lajos,
iskolaszéki elnök. ref. néptanító.